

ՎԼԱԳԻՄԻՐ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

ԼՂՀ Գերագույն դատարանի դատավոր

**ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

**Որպեսզի երկիրը կարողանա ապրել,
հարկավոր է, որ իրավունքներն ապրեն
Աղամ Միգելեիչ**

Մարդկության զարգացման պատմությունը վկայում է, որ մարդու կողմից իրավունքների և ազատությունների ձեռքբերումը և դրանց անվանացանկի ընդլայնումը պետության և անհատի միջև միշտ էլ սուր բախումների թատերաբեմ են եղել: Դա բացատրվում է նրանով, որ պետությունն իր քաղաքացիներին երբեք կամավոր կերպով սոցիալական բարիքներ չի տվել: Միջազգային փաստաթղթերում, սահմանադրություններում և օրենսդրություններում ամրագրված մարդու և քաղաքացու իրավունքները մարդկության կողմից տառապանքով են ձեռք բերվել և նվաճվել: Պատմությունը ցույց է տալիս, որ այդ ճակատամարտը դեռևս չի ավարտվել, և յուրաքանչյուր նոր սերունդ պետք է պայքարի՝ տեր կանգնելու իր իրավունքներին: Անձի իրավունքները և ազատությունները լրիվ չափով կարող են ապահովվել և պաշտպանվել միայն ինքնիշխան, ժողովրդավարական,

իրավական և սոցիալական պետության մեջ:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Սահմանադրությունը, երկիրը հռչակելով ժողովրդավարական և իրավական պետություն, մարդու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները ճանաչում է որպես անօտարելի ու բարձրագույն արժեքներ, ազատության, արդարության և խաղաղության հիմք: ԼՂՀ Սահմանադրությունը պետության վրա պարտականություն է դրել՝ ապահովել մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը՝ միջազգային իրավունքի համաճանաչ սկզբունքներին ու նորմերին համապատասխան: Պետությունը սահմանափակված է այդ իրավունքներով և ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք:

Սահմանադրությամբ ամրագրված վերոնշյալ դրույթները մատնանշում են, որ ԼՂՀ-ն ոչ միայն ճանաչում է մարդու իրավունքները և ազատությունները, այլև այդ իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը համարում է պետության հիմնական գործառույթներից մեկը, ինչը հնարավորություն է տալիս Լեռնային Ղարաբաղը բնորոշել որպես ժողովրդավարական և իրավական պետություն:

ԼՂՀ Սահմանադրությունը նախատեսում է յուրաքանչյուր անձի՝ իրավունքների և ազատությունների օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով պաշտպանելու իրավունք: Այդ միջոցների թվին պետք է դասել՝ իրավունքների պաշտպանությունը հասարակական կազմակերպությունների կողմից, իրավունքների ինքնապաշտպանությունը /անհրաժեշտ պաշտպանություն և ծայրահեղ անհրաժեշտություն/, իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության խնդրով պետական մարմիններին, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և մարդու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության միջազգային մարմիններին դիմելը, նշված խնդրով օրենքով սահմանված հիմքերով ու կար-

գով մարդու իրավունքների պաշտպանի աջակցությունը ստանալը, օրենսդրությանը համապատասխան վարչական կամ դատական կարգով քաղաքացու առաջարկության, դիմումի կամ բողոքի քննարկման արդյունքում պաշտոնատար անձանց կողմից ընդունված կամ կատարված գործողությունները /անգործությունը/ բողոքարկելը:

Մարդու և քաղաքացու խախտված իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ամենաարդյունավետ միջոցը դատական պաշտպանությունն է: Դա պայմանավորված է նրանով, որ, նախ, իրավունքների դատական պաշտպանությունն ամրագրված է սահմանադրաիրավական նորմերում և նույն նորմերն էլ ազդարարում են, որ դատարաններն անկախ են և ենթարկվում են միայն օրենքին, այսինքն, դատարանները գերատեսչական շահերով որևէ այլ մարմնի հետ կապված չեն:

Մարդու իրավունքների դատական պաշտպանությունն առաջին հերթին կարևորվում է միջազգային փաստաթղթերով: Մասնավորապես, Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 8-րդ հոդվածն արձանագրում է, որ «Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի սահմանադրությամբ կամ օրենքով իրեն տրված հիմնական օրենքները ոտնահարվելու դեպքում իրավասու ազգային դատարանների միջոցով արդյունավետ վերականգնելու այդ իրավունքները»¹: Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության կոնվենցիան, ինչպես նաև նրա լրացուցիչ սրճանագրությունները ոչ միայն սահմանել են մարդու իրավունքները և ազատությունները, այլև այդ իրավունքների պատշաճ իրականացման համար ստեղծել են արդյունավետ գործող մեխանիզմներ²:

ԼՂՀ օրենսդրությամբ ամրագրված բազմաթիվ նորմեր համահունչ են մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերին: ԼՂՀ Սահմանադրության 44-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանության իրավունք, իսկ Սահմանադրության 45-րդ հոդվածի 1-ին մասը նշում է, որ յուրաքանչյուր ոք ունի հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարա-

կային քննության իրավունք: Սահմանադրաիրավական այս նորմերն իրենց ամրագրումն են գտել ԼՂՀ դատական օրենսգրքում, իսկ անձի դատարան դիմելու իրավունքը նախատեսված է ԼՂՀ քաղաքացիական, քրեական, վարչական դատավարության օրենսգրքերով և «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքով: Ի դեպ, ԼՂՀ քաղաքացիների և ֆիզիկական անձանց՝ դատարան դիմելու իրավական ռեժիմը տարածվում է նաև օտարերկրյա ֆիզիկական և իրավաբանական, ինչպես նաև քաղաքացիություն չունեցող անձանց վրա:

ԼՂՀ-ում պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներիին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա, դրանով իսկ դատական իշխանության վրա առաքելություն է դրվում պաշտպանելու անհատի իրավունքները և ազատությունները, սոցիալական բախումների իրավական լուծումների ժամանակ հանդես գալու անկախ և անաչառ իրավաբարի դերում: Անհատի իրավունքների և ազատությունների պետական պաշտպանության այն մասը, որն իրականացվում է դատական իշխանության կողմից, ստացել է «իրավունքի դատական պաշտպանություն» անվանումը:

Պետք է նշել, որ «իրավունքի պաշտպանության եղանակը» և «իրավունքի պաշտպանության ձևը» եզրույթները տարբեր հասկացություններ են: Եթե առաջինը նյութական բնույթի կատեգորիա է, ապա երկրորդը՝ դատավարական: Քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակներն ամրագրված են ԼՂՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, որոնց թվին են դասվում՝ իրավունքը ճանաչելը, մինչև իրավունքի խախտումը եղած դրությունը վերականգնելը, իրավունքը խախտող կամ նրա խախտման համար վտանգ ստեղծող գործողությունները կանխելը, առջինից գործարքի անվավերության հետևանքները կիրառելը, վիճահարույց գործարքն անվավեր ճանաչելը և դրա անվավերության հետևանքները կիրառելը, պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի՝ օրենքին հակասող ակտը չկիրառելը, իրավունքի ինքնապաշտպանությունը, պարտականությունը բնեղենով կատարելուն հարկադրելը, վնասներ հատուցելը, տուժանք

բռնագանձելը, իրավահարաբերությունը դադարեցնելը կամ փոփոխելը և օրենքով նախատեսված այլ եղանակները:

Մեր երկրում դատական իշխանությունն իրականացվում է սահմանադրական, քաղաքացիական, քրեական և վարչական դատավարության միջոցով: Այդ դատավարություններին համապատասխան՝ անհատի իրավունքները սահմանադրական դատավարության ձևով պաշտպանում է ԼՂՀ Գերագույն դատարանը, քաղաքացիական, քրեական և վարչական դատավարության ձևերով՝ ԼՂՀ դատարանները: Ընդ որում, քաղաքացիական, քրեական և վարչական դատավարության ձևերով անհատի դատական պաշտպանության իրավունքը կարող է անցնել մի շարք փուլերով՝ վարույթն առաջին ատյանի, վերաքննիչ և Գերագույն դատարաններում, դատական ակտը նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով վերանայելու վարույթը, բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու վարույթը, հատուկ վարույթները և այլն: Գատավարության յուրաքանչյուր ձև և յուրաքանչյուր փուլ ունի իր յուրահատուկ գործառույթները:

Գատական կարգով իրավունքների պաշտպանության չորս ձևերից ամենամասշտաբայինը քաղաքացիական դատավարությունն է: Շուկայական հարաբերությունների և օտարերկրյա ներդրումների զարգացմանը զուգընթաց ու սպառողական ծառայությունների աճի հետ կապված, դատարան դիմողները տարեցտարի մեծ թիվ են կազմելու: Այսպես, եթե 2013 թվականի 9 ամսվա ընթացքում իրենց խախտված իրավունքների վերականգնման հայցերով ԼՂՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան դիմել է 1883 քաղաքացի, ապա 2014 թվականի 9 ամսվա ընթացքում՝ 1921 հոգի³: Գատավարության այս ձևում անհատն իր իրավունքները կարող է իրացնել միայն քաղաքացիական դատավարության օրենսդրությամբ նախատեսված մի շարք պայմանների առկայության դեպքում: Եվ եթե քաղաքացիական դատավարությունում, որպես կանոն, գործի հարուցման նախաձեռնողը հայցվորն է լինում, այսինքն՝ այն անձը, ով իր խախտված կամ վիճարկվող իրավունքների վերաբերյալ դատավարական օրենքով սահմանված կարգով դատարանից պաշտպանություն է խնդրում, ապա դատարան դիմողը պետք է օժտված լինի

նի դատավարական իրավունակությամբ, ճիշտ որոշի գործի ընդդատությունը, հայցադիմումը կազմված լինի պատշաճ ձևով և պետական տուրքի գումարը վճարած լինի:

Քաղաքացիական դատավարության հայցային վարույթում պատասխանողը և գործով մասնակցող մյուս անձինք ևս օժտված են լինում հայցվորին համահավասար դատական պաշտպանությամբ, քանի որ հայցվորի պահանջն անհիմն լինելու դեպքում դատարանը պարտավոր է մերժել հայցը՝ դրանով իսկ պաշտպանելով պատասխանողի՝ անհիմն կերպով վիճարկվող իրավունքները⁴:

Քաղաքացիական դատավարության տարատեսակներից մեկն էլ հատուկ վարույթի գործերն են, որտեղ բացակայում է իրավունքի վերաբերյալ վեճը: Հատուկ վարույթում դատական պաշտպանության առարկա է հանդիսանում ոչ թե սուբյեկտիվ իրավունքը, այլ օրենքով պաշտպանվող դիմողի շահը: Այդ շահը կայանում է փաստերի հաստատման մեջ, որի հետ օրենքը կապում է իրավահարաբերությունների ծագումը, փոփոխումը և դադարումը:

Գատական պաշտպանությունը, որպես սուբյեկտիվ իրավունք, պատկանում է ոչ միայն ֆիզիկական, այլև՝ իրավաբանական անձանց, քանի որ վերջիններս հանդես են գալիս որպես ֆիզիկական անձանց միավորումներ: Այդ առումով ԼՂՀ Սահմանադրությունը շեշտում է, որ երկրի Հիմնական օրենքում ամրագրված մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները, ազատությունները և պարտականությունները տարածվում են նաև իրավաբանական անձանց վրա այնքանով, որքանով որ այդ իրավունքները, ազատությունները և պարտականություններն իրենց էությամբ կիրառելի են դրանց նկատմամբ:

Օրենքով նախատեսված դեպքերում իրավունակություն կարող են ունենալ, դատարան դիմել ու իրենց պահանջների բավարարում ստանալ նաև իրավաբանական անձի կարգավիճակ չունեցող կազմակերպությունները:

Քաղաքացիները դատարանում իրենց գործերը կարող են վարել անձամբ կամ իրենց ներկայացուցիչների միջոցով: Քաղաքացու մասնակցությունը գործին նրան չի զրկում գործով ներկայացուցիչ ունենալու իրավունքից:

Անհատի իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանության ձևերի շարքում հատուկ տեղ է զբաղեցնում քրեա-

կան դատավարությունը: Գատավարության այս ձևում արդարադատությունն ավելի սուր է դիպչում դատավարության մասնակիցների շահերին: Հանցագործությանը պատճառված վնասը միշտ էլ շոշափում է տուժողի իրավունքները և ազատությունները: Ոչ պակաս կարևոր հանգամանք է հանդիսանում հանցանքի կատարման մեջ մեղադրվող անձի շահերը: Եվ պատահական չէ, որ ԼՂՀ Սահմանադրությունը հատուկ հոդվածներով անդրադարձել է տուժողի և մեղադրյալի իրավունքներին, իսկ ԼՂՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքն արձանագրել է, որ քրեական դատավարությունն իրականացվում է ապահովելու համար՝ անձի, հասարակության և պետության պաշտպանությունը հանցագործությունից, անձի և հասարակության պաշտպանությունը պետական իշխանության ինքնիրավ գործողություններից՝ կապված իրական կամ ենթադրվող հանցավոր արարքի հետ: Քրեական դատավարություն իրականացնող մարմինները պարտավոր են ձեռնարկել բոլոր միջոցները, որպեսզի իրենց գործունեության արդյունքում՝ քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարք կատարած յուրաքանչյուր ոք բացահայտվի և օրենսդրությամբ սահմանված կարգով պատասխանատվության ենթարկվի, ոչ մի անմեղ անձ հանցանքի կատարման մեջ չկասկածվի, չմեղադրվի և չդատապարտվի, ոչ ոք անօրինական կամ առանց անհրաժեշտության չենթարկվի դատավարական հարկադրանքի միջոցների, պատժի, իրավունքների և ազատությունների այլ սահմանափակման:

Տուժողը, ում քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարքով անմիջականորեն պատճառվել է բարոյական, ֆիզիկական և գույքային վնաս, քրեական դատավարությունում հանդես է գալիս հատուկ կարգավիճակով: Տուժողին պատճառված վնասը հատուցվում է սահմանված կարգով: Օրենսդիրը սահմանել է այն քրեական գործերի շրջանակը, որոնք հարուցվում են տուժողի բողոքի հիման վրա, այսինքն, երբ տուժողն իր խախտված իրավունքների վերաբերյալ անմիջապես դիմում է դատարան՝ շրջանցելով նախաքննության փուլը:

ԼՂՀ Սահմանադրության 46-50-րդ հոդվածներն անմիջականորեն վերաբերում են մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքին: Այդ առումով, մեղադրյալի դատական պաշտպանության իրավունքը յուրահատուկ է և էական

նորեն տարբերվում է դատական պաշտպանության մյուս ձևերից: Այստեղ խոսք է գնում խախտված իրավունքների պաշտպանության և վերականգնման մասին, որտեղ մեղադրյալը պաշտպանվում է մեղադրանքից և դրա հետ կապված նրան սպառնացող պատժից: Քանի դեռ մեղադրյալի մեղավորությունն օրենքով սահմանված կարգով չի ապացուցված դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով, ապա անմեղության կանխավարկածի ուժով մեղադրվողը համարվում է անմեղ:

Քրեական դատավարության մասնակիցների իրավունքների պաշտպանությունը ոչ միայն դատարանի, այլև բոլոր իրավապահ մարմինների պարտականությունն է: Դա պարտավորեցնում է ԼՂՀ Սահմանադրությունը, որում պաշտպանված են քաղաքացիների գույքային /«Սեփականությունից կարող է զրկել միայն դատարանը՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում»- Սահմանադրության 33-րդ հոդված/ և ոչ գույքային /«Ոչ ոք պարտավոր չէ ցուցմունք տալ իր, ամուսնու և մերձավոր ազգականների վերաբերյալ»- Սահմանադրության 49-րդ հոդված/ իրավունքները: Արգելվում է օրենքի խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցների օգտագործումը: Այլ կերպ ասած, քրեական դատավարությունում անձի դատական պաշտպանության իրավունքը տարածվում է նաև մինչդատական վարույթի վրա:

Վարչական դատավարությունը քաղաքացիների իրավունքների դատական պաշտպանության նոր ձև է, որը մեր հանրապետությունում արմատավորվեց 2009 թվականի փետրվարի 10-ից, երբ ուժի մեջ մտավ ԼՂՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը: Մինչ այդ վարչական կարգով քաղաքացիական իրավունքների դատական պաշտպանությունն իրականացվում էր միայն օրենքով նախատեսված դեպքերում: Գատավարության այս ձևի ժամանակ դատարանը քննում է բնակչության /քաղաքացիներ և իրավաբանական անձինք/ և հանրային իշխանության մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց միջև ծագած վեճերը: Այդ կապակցությամբ ԼՂՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը սահմանում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց վարչական ու նորմատիվ ակտերի, գործողությունների կամ անգործության դեմ ֆիզիկական և իրա-

ԼՂՀ դատական իշխանություն

վարանական անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման կարգը, ինչպես նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դեմ վարչական մարմինների և պաշտոնատար անձանց հայցադիմումների քննության կարգը ԼՂՀ դատարաններում: Բացի այդ, յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավական անձ վարչական դատավարության կարգով կարող է դիմել դատարան՝ գերատեսչական նորմատիվ իրավական ակտերի՝ ԼՂՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը, ԼՂՀ նախագահի նորմատիվ բնույթ ունեցող ակտերի, ԼՂՀ կառավարության, ԼՂՀ վարչապետի նորմատիվ որոշումների, գերատեսչական նորմատիվ իրավական ակտերի, համայնքի ավագանու, համայնքի ղեկավարի որոշումների՝ դրանց համեմատ ավելի բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող նորմատիվ ակտերին /բացի ԼՂՀ Սահմանադրությունից/ համապատասխանությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով, եթե համարում է, որ այդ նորմատիվ իրավական ակտերով խախտվել են ԼՂՀ Սահմանադրության 2-րդ գլխում, մարդու և քաղաքացու իրավունքներին և ազատություններին վերաբերող միջազգային իրավունքի նորմերով, ինչպես նաև ԼՂՀ օրենքներում ամրագրված իր իրավունքները:

Սահմանադրական դատավարությունը, որպես արդարադատության իրականացման ձև, մեր հանրապետությունում սկսեց գործել ԼՂՀ Սահմանադրության ընդունումից հետո: Մայր օրենքը նշեց, որ սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է ԼՂՀ Գերագույն դատարանը և սահմանեց այն սուբյեկտների շրջանակը, ովքեր օրենքով սահմանված կարգով կարող են դիմել ԼՂՀ Գերագույն դատարան: Ի թիվս այլոց, այդ իրավունքը վերապահվեց նաև յուրաքանչյուր անձի՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկվում է այդ դատական ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ ակտի դրույթների սահմանադրականությունը: ԼՂՀ Գերագույն դատարանում անհատական դիմումների ներկայացման ժամկետները և դրանց քննության կարգը սահմանված են «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքով, որի հիման վրա ԼՂՀ Գերագույն դատարանի 2009թ. հունիսի 28-ի աշ-

խատակարգային որոշմամբ ընդունվեց ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու կանոնակարգը⁵: Փաստորեն, 2009թ. հունիսի վերջից սկսեց գործել ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական ատյանը, որի ստեղծման պահից առաջօր սահմանադրական արդարադատության հարցերով ԼՂՀ Գերագույն դատարան դիմել է 8 քաղաքացի⁶: Քաղաքացու՝ սահմանադրական արդարադատության հարցերով դատարան դիմելու ինստիտուտը, ոչ միայն խախտված իրավունքները վերականգնելու, այլև պետական իշխանության իրականացմանը մասնակցելու յուրահատուկ միջոց է, քանի որ քաղաքացու հարցի դրական լուծման դեպքում վերջնական արդյունքն արտացոլվում է օրենսդրության մեջ⁷:

Հարկ է նշել, որ ԼՂՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված մարդու և քաղաքացու որոշ իրավունքներ և ազատություններ օրենքով սահմանված կարգով կարող են ժամանակավորապես սահմանափակվել ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ, կամ էլ եթե դա պիտանի, անհրաժեշտ ու համարժեք է պետական կամ հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի պահպանման, հանցագործությունների կանխման, հանրության առողջության ու բարոյականության, այլոց իրավունքների և ազատությունների, պատվի ու բարի համբավի պաշտպանության համար:

Քաղաքացու ցանկացած իրավունք անհմաստ է, եթե տվյալ պետության Հիմնական օրենքով և օրենսդրությամբ ամրագրված չեն այդ իրավունքների պաշտպանության արդյունավետ երաշխիքները և իրականացման մեխանիզմները /նշված հարցերը մեր հոդվածի քննարկման մեջ չեն մտնում/: Հակառակ դեպքում, իրավունքը վերածվում է հռչակագրային հայտարարության: Այստեղ տեղին է հիշել Մարդու և քաղաքացու իրավունքների ֆրանսիական հռչակագրի այն դրույթը, որ «Յուրաքանչյուր հասարակություն, որտեղ ապահովված չէ իրավունքների երաշխավորումը և հաստատված չէ իշխանությունների բաժանումը, ընդհանրապես չունի Սահմանադրություն⁸»:

Ժամանակակից աշխարհում մարդու իրավունքները և դրանց պաշտպանությունը կարգավորվում են ոչ միայն ներպետական, այլև միջազգային իրավունքի նորմերով: Քա-

դաքացու՝ միջազգային մարմիններին դիմելու իրավունքը ծագում է միայն այն դեպքում, երբ սպառված են լինում իրավունքի պաշտպանության ներպետական միջոցները: Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մեխանիզմներում իր ուրույն և առաջատար դերն ունի 1959թ. Ֆրանսիայի Ստրասբուրգ քաղաքում հիմնված մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանը: Եվրոպատարանի հիմքում ընկած են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի մասին նորմերը, որոնք 1950թ. ընդունվել են Եվրոպայի խորհրդի կողմից /կյանքի իրավունք, խոշտանգումների արգելում, ստրկության և հարկադիր աշխատանքի արգելում, արդար դատաքննության իրավունք, պատիժը՝ բացառապես օրենքի հիման վրա և այլն/: ԼՂՀ Սահմանադրությունը յուրաքանչյուր անձի հնարավորություն է ընձեռում իր իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության խնդրով դիմելու մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության միջազգային մարմիններին, բայց ԼՂՀ միջազգային հանրության կողմից միջազգայնորեն չճանաչված լինելու և նրա կողմից միջազգային մարմիններին, կազմակերպություններին և համաձայնագրերին, մասնավորապես, Եվրոխորհրդի, մարդու իրավունքների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիային միացած չլինելու պարագայում, ԼՂՀ քաղաքացիները զրկված են Եվրոպատարան դիմելու իրավունքից:

Ինչպես վկայում է պրակտիկան, շատ պետություններ, չնայած այն փաստին, որ դեռևս չեն միացել այս կամ այն կարևորագույն միջազգային իրավական փաստաթղթին, ձգտում են իրենց ազգային օրենսդրությունը համապատասխանեցնել դրան: Այս առումով, չճանաչված պետությունների միակողմանի հայտարարությունն այն մասին, որ իրենք պատրաստ են անշեղորեն և առանց որևէ նախապայմանի կատարել միջազգային խաղաղությունը և անվտանգությունը երաշխավորող, այդ թվում՝ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը նախատեսող միջազգային պայմանագրերի և կոնվենցիաների պահանջները, զգալիորեն կնպաստի նրանց նկատմամբ վստահության պաշարի ավելացմանը⁹:

Նման օրինակ կա, երբ բողոքովին վերջերս՝

ԼՂՀ Ազգային ժողովի կողմից 2014թ. հոկտեմբերի 29-ին ընդունված և ԼՂՀ նախագահի կողմից 2014թ. հոկտեմբերի 30-ին ստորագրված ՀՕ-37-ն օրենքով վավերացվեց 1954թ. դեկտեմբերի 19-ին Փարիզում ստորագրված Եվրոպական մշակութային կոնվենցիան:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը սահմանում է մարդու կարևորագույն իրավունքներից մեկը՝ արդարացի դատական քննության իրավունքի իրականացման երաշխիքները: Այդ երաշխիքները և դատական իշխանության գործունեության հիմնական սկզբունքները նախատեսված են ԼՂՀ Սահմանադրությամբ: Այստեղ ԼՂՀ դատարանները լուրջ անելիքներ ունեն՝ օրինական և հիմնավորված դատական ակտերի կայացման տեսանկյունից, քանի որ հրապարակված օրինական ուժի մեջ մտած ցանկացած դատական որոշում դառնում է հասարակության իրավական մտքի անբաժան մասը:

1. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր, 10 դեկտեմբերի, 1948թ.:

2. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիա, 4 նոյեմբերի, 1950թ.:

3. Տվյալները վերցված են ԼՂՀ դատական դեպարտամենտի պրակտիկայի ամփոփման բաժնից:

4. Գ.Արզումանյան, Քաղաքացիական դատավարությունում դատական պաշտպանության իրավունքի որոշ հարցերի մասին, «ՀՀ դատական իշխանություն»՝ գիտամեթոդական ամսագիր, N 4/112, 2008թ., էջ 30:

5. Ներկայումս գործող ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու կանոնակարգն ընդունվել է ԼՂՀ Գերագույն դատարանի 2013թ. սեպտեմբերի 25-ի աշխարհակարգային նիստում՝ Գ-ՄՈ-11 որոշմամբ:

6. Տվյալները վերցված են ԼՂՀ Գերագույն դատարանի գրասենյակից:

7. Մարդու և քաղաքացու իրավունքների ֆրանսիական հռչակագիր, 26 օգոստոսի, 1789թ., հոդված 16:

8. Эбзеев С.С., Конституция, правовое государство, конституционный суд – Закон и право, ЮНИТА, 1997г., Москва, стр. 93:

9. Վ.Հովհաննիսյան, Միջազգային իրավունքը և չճանաչված պետություններում մարդու քրեադատավարական իրավունքների երաշխավորման հիմնախնդիրը, «ԼՂՀ դատական իշխանություն» իրավական տրիբյունալական – վերլուծական հանդես, N 2, 2011թ., էջ 19: